

Comhairle mu Fhoghlam Gàidhlig

Am Màrt 2022 - Air ùrachadh

Do luchd-ionnsachaidh na h-Alba, le luchd-foghlaim Alba

2. Foghlam Gàidhlig: reachdas

2.1 Tha reachdas agus ceumannan air a bhith air an cur an àite a tha air leudachadh 's air neartachadh a dhèanamh air leasachadh Foghlam Gàidhlig. Tha iad sin a' gabhail a-steach: **Achd an Fhoghlaim (Alba) 1980; Riaghailtean Tabhartasan Sònraichte**; agus **Achd Inbhean ann an Sgoiltean na h-Alba 2000**. Tha Achd 2000 a' toirt còir do phàrantan an clann oideachadh a rèir am miann fhèin.

2.2 Ghabh Comhairle na h-Eòrpa ris **A' Chlàr Eòrpach airson Cànanan Roinneil no Mion-Chànanan** ann an 1992 gus a bhith a' dìon 's ag adhartachadh mion-chànanan dùthchasach na h-Eòrpa. Tha an Clàr ag amas air a bhith a' dèanamh cinnteach gum bi cànanan roinneil no mion-chànanan air an cleachdadh ann am foghlam agus anns na meadhanan, a bhith a' leigeil air adhart 's a' brosnachadh an cleachdadh ann an co-theacsaichean laghail is riaghlaidh, ann am beatha eaconamach is sòisealta, airson tachartasan cultarail agus ann an iomlaidean thar chrìochan. Chuir Riaghaltas na RA an ainm ris a' Chlàr ann an 2000 agus dhaingnich iad e ann an 2001 a thaobh na Gàidhlig is Albais. Tha an Clàr a' cur an cèill sreath de dh'ochd phrionnsapalan is amasan bunaiteach a thathar a' moladh dha na stàitean a chur an ainm ris a' chleachdadh airson a bhith a' stèidheachadh am poileasaidhean, an reachdas 's am modhan-cleachdaidh, agus a thathar a' meas mar a bhith a' tabhann an fhrèama riatanach a thaobh a bhith a' gleidheadh nan cànanan sin.

2.3 Tha **Achd na Gàidhlig (Alba) 2005** ag amas air a bhith a' daingneachadh inbhe na Gàidhlig mar chànan oifigeil ann an Alba, le inbhe a tha co-ionann ris a' Bheurla. Tha an t-Achd a' togail air ceumannan a th' ann a cheana gus taic a thoirt do chòraichean na Gàidhlig is do mhion-chànanan eile, a' gabhail a-steach: Foirgheall nan Nàiseanan Aontaichte mu Chòraichean Dhaoine le buntanas ri Mion-chuidean Nàiseanta no Cinneachail, Cràbhach agus Cànanach (1992); An Clàr Eòrpach aig Comhairle na h-Eòrpa airson Cànanan Roinneil no Mion-chànain (1992); Frèam-obrach Gnàthas Dìon Mion-chuid Nàiseanta (1995); is clasaichean co-cheangailte ris a' Ghàidhlig ann am foghlam, na meadhanan, cùirtean sìobhalta agus reachdas croitearachd, pàrlamaidean na RA agus na h-Alba.

2.4 Fo Achd 2005, tha dleastanas aig Bòrd na Gàidhlig a bhith ag adhartachadh agus a' furastachadh cleachdadh is tuigse air cànan, cuide ri foghlam is cultar na Gàidhlig. Fon Achd, feumaidh Bòrd na Gàidhlig Plana Cànanain Nàiseanta Gàidhlig ullachadh gach còig bliadhna, agus a chur gu Ministearan na h-Alba. Mar sin, tha seasamh laghail aig Plana Cànanain Nàiseanta na Gàidhlig. Tha e a' comharrachadh nam prìomhachasan as cudromaich do dh'Alba gus stèidh thèarainte a thoirt dhan Ghàidhlig san àm ri teachd le meudachadh san àireamh de dhaoine a bhios ga cleachdadh mar chànan conaltraidh. Tha Bòrd na Gàidhlig cuideachd a' toirt taic do dh'ùghdarrasan ionadail ann a bhith ag ullachadh 's a' cur an sàs Planaichean Gàidhlig. Feumaidh Bòrd na Gàidhlig stiùireadh ullachadh is a chur gu Ministearan na h-Alba mu sholair Foghlam Gàidhlig agus a thaobh leasachadh a leithid sin de sholair.

2.5 Is e prìomh adhbhar **Achd Co-chomhairleachaidh Sgoiltean (Alba) 2010** a bhith ag ùrachadh 's a' neartachadh nan cleachdaidhean agus nam modhan-obrach co-chomhairleachaidh reachdail a bhios ùghdarrasan ionadail a' cur an sàs an uair a

bhios iad a' dèiligeadh ri molaidhean a thaobh dùnadh sgoiltean agus atharrachaidhean mòra eile an lùib sgoiltean. Tha an t-Achd cuideachd a' sònrachadh gum feumar comhairle a ghabhail bho Bhòrd na Gàidhlig an uair a tha moladh a' toirt buaidh air Foghlam Meadhan na Gàidhlig, a leithid:

- suidheachadh far a bheilear a' dol a thòiseachadh air Foghlam Meadhan Gàidhlig no an uair a thathar a' dol ga sgr,
- nam biodh sgìre-sgoile air a stèidheachadh as ùr
- no an uair a bhios atharrachadh air sgìre-sgoile a bheir buaidh air Foghlam Meadhan Gàidhlig.

2.6 Tha na Riaghailtean airson Riatanasan a thaobh Ionnsachadh agus Leasachadh Coimhearsnachd 2013 a' ciallachadh gum feum gach ùghdarras ionadail plana trì bliadhna a leasachadh a chuireas an cèill mar a thèid ionnsachadh agus Leasachadh Coimhearsnachd a libhrigeadh. Feumaidh ùghdarrasan ionadail comhairle a chur ri com-pàirtichean ann a bhith ag ullachadh nam planaichean sin, a' toirt fianais air measadh air feum, a' gabhail a-steach feumalachdan dhaoine òga. Bidh a' chiad phlana den t-seòrsa seo suidhichte mun t-Sultain 2015.

2.7 Tha Achd na Cloinne agus nan Daoine Òga (Alba) 2014 ag amas air a bhith a' meudachadh an t-solair a thaobh tràth-ionnsachadh agus cùram chloinne gus builean a leasachadh a thaobh cloinne, gu sònraichte iadsan bho shuidheachaidhean mì-leasaichte; gus taic a thoirt do phàrantan a bhith ag obair, tèarainteachd eaconamach a thoirt dhan teaghlaichean agus slighean a-mach à cion-cosnaidh is bochdainn; agus gus taic a thoirt do phàrantan le cosgaisean tràth-ionnsachaidh agus cùram chloinne. Tha an t-Achd 's an stiùireadh reachdail a tha na cois cuideachd a' buntainn ri tràth-ionnsachadh is cùram chloinne, cùram làitheil is cùram taobh a-muigh na sgoile a tha ri fhaotainn tro mheadhan na Gàidhlig mar phàirt de dh'Fhoghlam Meadhan Gàidhlig.

2.8 Tha ullachaidhean airson na Gàidhlig ann an Achd Foghlam (Alba) 2016. Tha iad sin airson dèanamh cinnteach gu bheil ùghdarrasan foghlaim a' measadh an fheum a tha ann airson a bhith a' stèidheachadh Foghlam Bun-sgoile tro Mheadhan na Gàidhlig. Faodaidh pàrant leanabh nach eil fhathast air tòiseachadh san sgoil iarraidh air an ùghdarras foghlaim ionadail measadh a dhèanamh air an fheum a tha ann airson Foghlam Mheadhan na Gàidhlig. Tha tuilleadh fiosrachaidh ri fhaotainn air [làrach-lìn Riaghaltas na h-Alba](#). Is e feart cudromach den Achd seo gu bheil e a' cur ann an àite pròiseas amail, reachdail a leanas ùghdarrasan ionadail air dhaibh iarrtas fhaighinn bho phàrant. Tha Luchd-sgrùdaidh na Banrigh airson Sgoiltean an sàs sa phròiseas reachdail. Bidh iad ag ullachadh aithisg neo-eisimeileach agus cothromach air an dearbhadh cùise solair Foghlam Mheadhan na Gàidhlig a stèidheachadh. Is urrainn dha ùghdarrasan foghlaim, mar a tha a' tachairt an-dràsta, a thighinn gu co-dhùnadh Foghlam Meadhan Gàidhlig a stèidheachadh aig àm sam bith gun am pròiseas reachdail seo a leantainn. Tha dà dhleastanas cuideachd aig ùghdarrasan poblach agus foghlaim ann an Achd Foghlam (Alba) 2016 gus cuideachadh le planadh ro-innleachdail airson leasachadh. Is iad sin:

- gu gnìomhach ag adhartachadh Foghlam Mheadhan na Gàidhlig agus Foghlam Luchd-ionnsachaidh na Gàidhlig; agus
- a' toirt taic do Fhoghlam Mheadhan na Gàidhlig agus Foghlam Luchd-ionnsachaidh na Gàidhlig far a bheil e air a thabhann.

2.9 Tha an **Stiùireadh Reachdail air Foghlam Gàidhlig 2017** a' mìneachadh nan eileamaidean eadar-dhealaichte a tha mar bhun-stèidh air Foghlam Gàidhlig ann an Alba. Tha e a' stèidheachadh modh-obrach cuimsichte, cunbhalach agus lèirsinn shoilleir airson a bhith a' cur an sàs Foghlam Mheadhan na Gàidhlig agus Foghlam Luchd-ionnsachaidh na Gàidhlig. Tha an Stiùireadh a' toirt stiùir shoilleir do dh'ùghdarrasan ionadail agus poblach san dreuchd aca airson seo. Tha e cuideachd a' cur an sàs pròiseasan a thèid a leantainn an uair a thèid iarrtas fhaighinn bho phàrant gus measadh a dhèanamh air an fheum a bhith a' stèidheachadh Foghlam Meadhan Gàidhlig.